

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКОРИСТАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖИНИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА

APPLICATION OF MODERN TECHNOLOGIES USING THE ECOLOGICAL PATH FOR FORMING ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF SENIOR PRESCHOOL STUDENTS

Стаття присвячена одній з актуальних проблем розвитку дошкільної освіти – формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. У рамках розвитку сучасної дошкільної освіти та актуальності проблеми формування екологічної компетентності дітей старшого віку визначено, що на сьогодні необхідно застосовувати сучасні технології в означеному питанні. За аналізуванням сучасних джерел у рамках дослідження, визначено що формування екологічної компетентності дошкільників можна здійснювати у використанні екологічної стежини в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. У статті зазначена основна ідея екологічної стежини, яка полягає у поєднанні освіти і навчання в єдиний інтегрований процес. Процес впровадження екологічних стежин є важливим кроком у підвищенні ефективності дошкільної освіти, адже знання, які діти отримують в процесі діяльності на екологічних стежинах, є цінним доповненням до інших навчальних знань. Визначено, що завдяки екологічним стежинам діти дошкільного віку навчаються критично мислити та висловлювати свою думку, у такій діяльності відбувається послідовний розвиток мови та розширення словникового запасу. У процесі впровадження екологічної стежини діти набувають практичних навичок, застосовують отримані знання в життєвих ситуаціях, також вивчають природне середовище та дізнаються про етичні та правові аспекти збереження природи. Доведено, що екологічна стежина сприяє формуванню у дошкільників відповідальності та екологічної свідомості, виховує працьовитість і повагу до праці, пов'язує навчання з реальним життям. У статті визначено, що основними критеріями для успішної організації екологічної стежини є забезпечення привабливості для відвідувачів та насиченість інформацією, яка відповідає пізнавальним потребам дітей у відповідності до їх вікових особливостей. Окреслено необхідність створення «Паспорту екологічної стежини», у якому міститься інформація про запланований маршрут, розподілений на окремі ділянки чи зупинки, які враховуються з огляду на сезонні зміни та вікові особливості дітей усіх вікових груп, це є ключовим етапом в організації екологічної стежини. Інтеграція інноваційних технологій в її практику може значно підвищити ефективність освітнього процесу та збагатити досвід дітей у сприйнятті та розумінні природних явищ. Зазначено про необхідність впровадження в освітній процес ЗДО новітніх технологій екологічного виховання, що ґрунтуються на сучасних методах формування екологічних уявлень. Визначено та охарактеризовано методи формування екологічних уявлень: метод формування мислеобразів, метод екологічної лабілізації, метод екологічних асоціацій, метод художньої репрезентації

природних об'єктів, метод екологічної емпатії, метод екологічної емпатії. Окреслено застосування перелічених методів в контексті впровадження в освітній процес екологічної стежини.

Ключові слова: екологічна компетентність, метод, екологічна стежина, заклад дошкільної освіти, технології.

The article is devoted to one of the urgent problems of the development of preschool education – the formation of environmental competence of older preschool children. Within the framework of the development of modern preschool education and the relevance of the problem of the formation of environmental competence of older children, it is determined that today it is necessary to apply modern technologies in this matter. According to the analysis of modern sources within the framework of the study, it was determined that the formation of environmental competence of preschoolers can be carried out in the use of the ecological path in the educational process of the preschool education institution. The article states the main idea of the ecological path, which consists in combining education and training into a single integrated process. The process of implementing ecological trails is an important step in increasing the effectiveness of preschool education, because the knowledge that children acquire in the process of activities on ecological trails is a valuable addition to other educational knowledge. It was determined that thanks to ecological paths, preschool children learn to think critically and express their opinion, in such activities there is a consistent development of language and expansion of vocabulary. In the process of implementing the ecological path, children acquire practical skills, apply the acquired knowledge in life situations, also study the natural environment and learn about the ethical and legal aspects of nature conservation. It has been proven that the ecological path contributes to the formation of responsibility and environmental awareness in preschoolers, instills diligence and respect for work, and connects learning with real life. The article defines that the main criteria for the successful organization of an ecological trail are the provision of attractiveness for visitors and saturation with information that meets the cognitive needs of children in accordance with their age characteristics. The need to create an «Environmental Trail Passport» is outlined, which contains information about the planned route, divided into separate sections or stops, which are taken into account in view of seasonal changes and age characteristics of children of all age groups, this is a key stage in the organization of an ecological trail. The integration of innovative technologies into its practice can significantly increase the effectiveness of the educational process and enrich the experience of children in the perception and understanding of natural phenomena. The need to introduce the

УДК 373.2.091.313:502/504
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.36>

Малюк Т.Є.,
студентка II курсу магістратури
факультету соціальної педагогіки
і психології
Запорізького національного
університету

Самсонова О.О.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри дошкільної
та початкової освіти
Запорізького національного
університету

Чорна Г.В.,
ст. викладач кафедри дошкільної
та початкової освіти
Запорізького національного
університету

latest technologies of environmental education, based on modern methods of forming ecological concepts, into the educational process of the PGCE was noted. The methods of forming ecological ideas are defined and characterized: the method of forming mental images, the method of ecological labialization, the method of ecological associations, the method of artistic representa-

tion of natural objects, the method of ecological empathy, the method of ecological empathy. The application of the listed methods in the context of the introduction of the ecological path into the educational process is outlined.

Key words: *ecological competence, method, ecological path, preschool education institution, technologies.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Життя кожної людини безпосередньо пов'язане з природою, яку потрібно цінувати та охороняти. Оскільки сьогодні загострюється проблема відсутності екологічної освіти населення, зростає інтерес до екологічного виховання дітей дошкільного віку. Екологічна складова стає невід'ємною частиною програм дошкільної освіти. Формування екологічної компетентності дитини починається з раннього віку і здійснюється цілеспрямовано в процесі здобуття дошкільної освіти. Для цього в дошкільних навчальних закладах спеціально створюються екологічні стежини.

Основна ідея екологічної стежини – поєднати освіту і навчання в єдиний інтегрований процес. Впровадження екологічних стежин є важливим кроком у підвищенні ефективності дошкільної освіти. Знання, які діти отримують на заняттях екологічними стежками, є цінним доповненням до інших навчальних знань. Діти вчать критично мислити та висловлювати свою думку, що сприяє послідовному розвитку мови та розширенню словникового запасу. Також дошкільнята набувають практичних навичок, застосовують отримані знання в життєвих ситуаціях; вивчають природне середовище та дізнаються про етичні та правові аспекти збереження природи. Екологічна стежина сприяє формуванню у дітей відповідальності та екологічної свідомості, виховує працьовитість і повагу до праці, пов'язує навчання з реальним життям. Участь дітей в екотуризмі є найважливішим проявом зв'язку між навчанням і практикою. Створення екологічних стежок сприяє гуманізації освіти та розвитку екологічних знань у дошкільників. Тому екологічні стежки є важливим засобом виховання та навчання дітей, сприяючи їх всебічному розвитку, формуванню позитивного ставлення до природи та навколишнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні основи екологічного виховання дітей дошкільного віку обґрунтовують Г. Беленька, А. Богуш, Л. Бобро, К. Крутій, К. Михайлова, В. Сухомлинський. Особливості формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку за допомогою екологічних стежок набувають розвитку в працях О. Бондар, Н. Глухової, Н. Горобахи, Н. Лисенко, З. Плохій, Л. Лохвицької. Питання визначення терміну «екологічна стежка» обговорювали такі вчені: Я. Дідух, Л. Присяжнюк, С. Іванчук, А. Чайковська, Н. Лисенко, В. Новіцька.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

Формування у дітей дошкільного віку екологічної компетентності – це не просто питання, а основа подальших успіхів у навчанні та засвоєнні знань дітьми, формування власної самостійної думки у дитини, підготовка до самостійного життя. Сучасна освіта має врахувати нові технології формування екологічної компетентності та впроваджувати їх в освітній процес. Останнім часом все більше набуває актуальності використання екологічної стежини в ЗДО, але вважаємо що означений напрям потребує ще досліджень саме з урахуванням нових технологій.

Мета статті. Обґрунтування педагогічних умов впровадження та аналіз основних методів і прийомів сучасних технологій у використанні екологічної стежини для формування сталого розвитку старшого дошкільника.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проблему формування природничо-екологічних навичок у дітей дошкільного віку досліджували і висвітлювали в своїх працях: Г. Белоус, Н. Горобаха, С. Ніколаєва, Т. Піроженко, Н. Сербай. Шляхи формування екологічних компетенцій у дітей дошкільного віку та виховання дбайливого ставлення до природи досліджено в працях сучасних українських науковців у галузі дошкільної педагогіки: О. Бондар, Г. Білявський, М. Замелюк, К. Крутій, Н. Ошуркевич. Науковці визначили напрями та розробили ефективні підходи щодо ознайомлення дітей з природою, спрямовані на формування природничо-екологічних компетенцій.

Суттєвим аспектом сучасної дошкільної освіти є підтримка сталого розвитку у дітей, що передбачає не лише формування пізнавальних навичок, а й виховання екологічної свідомості та розуміння важливості збереження природного середовища. Одним із ефективних засобів досягнення цієї мети є екологічна стежина. Екологічна стежина як педагогічний інструмент сприяє комплексному розвитку дітей шляхом організації практичних дій з навколишнім середовищем. Інтегрована програма діяльності, що включає прогулянки, спостереження, ігрові вправи, а також навчальні ситуації, сприяє не лише формуванню пізнавального інтересу, а й розвитку когнітивних, соціальних та емоційних компетенцій у дітей старшого дошкільного віку. Систематичне вивчення природних явищ, спостереження за динамікою змін

у природних екосистемах на різних етапах року та під впливом людської діяльності, сприяє формуванню в дітей глибокого розуміння екологічних процесів, їх взаємозв'язків та впливу на стійкий розвиток навколишнього середовища [8, с. 66–69].

Створення «Паспорту екологічної стежини» є ключовим етапом в організації екологічної стежини. У цьому паспорті міститься інформація про запланований маршрут, розподілений на окремі ділянки чи зупинки, які враховуються з огляду на сезонні зміни та вікові особливості дітей усіх вікових груп. Початок роботи зазвичай відбувається через спеціально організовані цільові прогулянки. Важливо поєднувати спостереження з застосуванням еко-ігор, екологічних активностей та читання літературних творів з природничою тематикою [11, с. 32–40].

Основними критеріями для успішної організації екологічної стежини є забезпечення привабливості для відвідувачів та насиченість інформацією, яка відповідає пізнавальним потребам дітей у відповідності до їх вікових особливостей. Крім того, ефективна екологічна стежина має відображати красу та унікальність природи через привабливі об'єкти, що допомагають відвідувачам збагатити свої знання про природні явища та процеси протягом всього року. Традиційно, в методиці організації та проведення екологічних стежин із старшими дошкільниками виокремлюють метод спостереження, логічні завдання, проблемні ситуації, пошуково-дослідну діяльність, трудову діяльність, екологічні ігри, ігри-медитації, настільно-друковані та словесні ігри, будівельні та творчі [12, с. 11–13].

Незважаючи на численні переваги використання екологічної стежини для формування сталого розвитку старшого дошкільника, інтеграція інноваційних технологій в її практику може значно підвищити ефективність освітнього процесу та збагатити досвід дітей у сприйнятті та розумінні природних явищ.

Я. Дідух звертає увагу на новітні технології екологічного виховання, що ґрунтуються на сучасних методах формування екологічних уявлень» Серед них: метод формування мислеобразів, метод екологічної лабіалізації, метод екологічних асоціацій, метод художньої репрезентації природних об'єктів, метод екологічної емпатії, метод екологічної емпатії. Розглянемо застосування перелічених методів в контексті впровадження в освітній процес екологічної стежини. Метод формування мислеобразів може виявитися цікавим під час ознайомлення з різноманітними природними об'єктами на стежині. За допомогою наукової інформації, філософських теорій та мистецьких творів, вихователі можуть надати дітям глибше розуміння природних процесів і явищ, розширюючи їхні екологічні знання [2].

Метод екологічної лабіалізації може бути застосований для того, щоб підштовхнути дітей

до власних висновків та переосмислення власного ставлення до навколишнього середовища. Наприклад, можна організувати ситуацію, де діти спостерігатимуть за сміттєвим забрудненням природи та обговорюватимуть його негативний вплив на навколишнє середовище [2, с. 29–40].

Метод екологічних асоціацій може використовуватися для підвищення інтересу дітей до природи. Пов'язуючи різні образи і явища природи з їхніми асоціаціями, діти зможуть краще розуміти природу та виявляти глибокий інтерес до неї [8, с. 7–9].

Метод художньої репрезентації природних об'єктів дозволяє використовувати мистецькі засоби, такі як живопис, музика, слово, для виразного відображення природних явищ. Це допомагає дітям більше співпереживати природі та розглядати її з нового, художнього погляду [1].

Метод екологічної емпатії спрямований на виховання співчуття до природи та її об'єктів. Він допомагає дітям почувати себе співучасниками природних процесів та виявляти бажання їх підтримувати та зберігати [9, с. 9–10].

Метод екологічної рефлексії стимулює дітей аналізувати свою власну поведінку та її вплив на природу. Це допомагає формувати в них відповідальне ставлення до оточуючого середовища та зрозуміти важливість екологічних аспектів [6, с. 134–137].

Створення осередку дитячого експериментування як інноваційну технологію екологічного розвитку дошкільників описує Н. Сербай. В контексті організації екологічної стежини її використання може допомогти дітям більш докладно досліджувати й експериментувати з природними об'єктами, що знаходяться на маршруті. Використовуючи ваги, збільшувальне скло, різноманітні годинники та термометри, можна сприяти глибшому зануренню дітей у світ природи, дозволяючи їм відчувати, вивчити та зрозуміти природні явища на практиці [11].

Досліджуючи європейський досвід екологічної освіти дітей, І. Карук визначила його ключові аспекти, серед яких також були практичні дослідження на свіжому повітрі. Науковиця зазначила, що при їх організації педагоги спрямовують увагу на стимулювання дітей до активного пошуку необхідної інформації, надаючи їм підтримку та сприяючи їх цікавості. За такого підходу, зацікавлена дитина здатна усвідомлено сприймати інформацію, щоб потім втілити свої задуми. Це дозволяє дошкільникам бути активними учасниками у процесі дослідження навколишнього середовища [3, с. 447–449].

К. Крутії відзначає ще один цікавий метод – використання сторітелінгу, як мистецтва складання і розповідання захопливих історій. Існує різноманітність типів сторітелінгу, серед яких можна виділити: «вінок фантазії», «перевернення казки», продовження казки, казка в заданому напрямку,

перетворення дитини на героя казки та розмова з іншими персонажами казки, висловлення своїх прохань, побажань, скарг щодо об'єктів і явищ природи (рослин, сонця, вітру) та інших дітей, тощо. Під час освітньої роботи з дошкільниками на екологічній стежці сторітелінг є ефективним інструментом для залучення дітей до природних об'єктів шляхом створення казкових образів, які відображають різні аспекти природи. Цей підхід сприяє розвитку спостережливості та творчої уяви серед дітей, спонукаючи їх бачити природу як живу та взаємозв'язану систему [4, с. 2–5].

Новітньою педагогічною технологією є едьютейнмент, який орієнтується на сприяння задоволенню, що виникає у дітей та педагогів від процесу навчання. У практичній діяльності, едьютейнмент може бути використаний для створення невимушеної атмосфери під час екологічних стежин, де діти можуть з позитивним настроєм спілкуватись та збагачувати свої знання. Такий підхід передбачає розгортання навчальних ситуацій у неформальних умовах, де встановлено мінімальний контроль з боку дорослих, що сприяє залученню та зацікавленню учасників. Надзвичайно важливим є стимулювання пізнавального інтересу дітей, що допомагає активно вивчати природні явища та сприяє їхньому повному розвитку [5, с. 3–6].

Під час прогулянки екологічною стежиною можна також використовувати метод створення колекцій для порівняння явищ природи, що спотерігалися протягом різних періодів. Цей процес може включати порівняння явищ живої та неживої природи, які можуть зазнавати змін в залежності від умов навколишнього середовища. Важливо враховувати мету спостереження та вибрати найбільш відповідний спосіб фіксації, наприклад, фотографії, відеозаписи, гербарії, або збереження фізичних об'єктів природи [7].

Висновки. Таким чином, екологічна стежина виступає як ефективний педагогічний інструмент, сприяючи не лише формуванню пізнавальних навичок, а й вихованню екологічної свідомості у молодших поколінь. Ефективна екологічна стежина має бути насиченою та привабливою, відображаючи красу та унікальність природи. Для досягнення максимальних результатів в організації екологічної стежини, важливо застосовувати

різноманітні інноваційні технології, такі як методи формування мислеобразів, екологічної лабілізації, екологічних асоціацій, художньої репрезентації, емпатії та рефлексії, сторітелінг, едьютеймінг, створення осередку дитячого експериментування, метод створення колекцій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беленька Г. В., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи. Книжка вихователя. Київ : Генеза, 2013. 120 с.
2. Замелюк М. Екологічна стежина як компонент розвитку екологічної компетенції дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2020. № 3. С. 38–42.
3. Карук І. Інноваційні технології екологічної освіти дітей : європейський досвід. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : зб. Матеріалів. Вінниця : Меркьюрі Поділля, 2023. С. 447–449.
4. Крутій К. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або як зацікавити та мотивувати дітей. *Дошкільне виховання*. 2017. № 7. С. 2–5.
5. Крутій К. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення. *Дошкільне виховання*. 2016. № 1. С. 3–7.
6. Лисенко Н. В. Сучасні підходи до екологічного виховання дітей дошкільного віку у руслі концепції збалансованого розвитку. *Освітній простір України*. 2019. Т. 17. С. 134–138.
7. Мандрик О. М. Екологічна освіта та екологічне виховання. *Науково-технічний журнал*. 2019. № 1 (19). С. 130–139.
8. Плохій. З. Природа як пізнавальна цінність. *Дошкільне виховання*. 2017. № 6. С. 7–9.
9. Половіна О. А. Цільові прогулянки в природі: моральний аспект. *Палітра педагога*. 2017. № 6. С. 9–11.
10. Рославець Р. М., Орлова С. І. Природничі поняття в учнів початкових класів, їх формування та психологічні особливості. *Науковий вісник Волинського нац. у-ту ім. Л. Українки*. 2012. № 14. С. 66–69.
11. Сербай Н. В. Організація екологічного розвивального середовища в закладі дошкільної освіти. *Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки: мат. І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. 2020. С. 31–41.
12. Слюсар А., Шабер Н. Дитинство серед природи. Реалізація проєкту зі збагачення екологічної стежини. *Дошкільне виховання*. 2020. № 2. С. 11–15.